

גדרות חלות וראיה בגט

ראשי פרקים.

1. הצגת צדדי הספק.
2. מבוא – גדר עדי חתימה בשטר.
3. באור מחלוקת ר"מ ור"א – עדי חתימה כרתי או עדי מסירה כרתי.
  - א. הסבר מחלוקת ר"מ ור"א כמחלוקת בגדר השטר כשטר ראיה.
  - ב. הסבר שיטת הרי"ף והרמב"ם.
  - ג. הסבר תרוץ הרמב"ן על קושית בעל המאור משני שטרות היוצאים ביום אחד.
4. באור מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בסוגית "מפיהם ולא מפי כתבם" כמחלוקת יסוד בגדרי שטרות.
5. באור מחלוקת הראשונים (רמב"ן, תוס', מרדכי, אור זרוע, רמב"ם) בסוגית "שמו ושמה" בדף כ' ע"א.
6. באור שיטת הרמב"ן, היד רמ"ה ועו"ר בדין זמן בגט הבא בעדי מסירה.
7. באור שיטת הרשב"א והנימוקי יוסף בסוגית "זמן בגט".
8. באור מחלוקת הרשב"א וה"פרי חדש" בסוגית "כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך" בדף כ' ע"ב (ובאור גט באיסורי הנאה דף כ' ע"א).
9. באור הבדל הסגנון בין קושית תוס' לקושית הרשב"א בסוגית הקנאת הגט לבעל ע"י האשה בדף כ' ע"ב.
10. באור מחלוקת הראשונים (תוס' וסיעתו, רמב"ם, ורמב"ן) בסוגית "צריך למקרייה" בדף י"ט ע"ב.
11. ביאור מחלוקת הרי"ף והרמב"ם בדין שליח נעשה עד בקידושי כסף.

(1) הצגת צדדי הספק.

ברור שע"י הגט האישה מתגרשת וכן שהגט הוא שיוצר את החלויות. כמו"כ ברור שצריך שני עדים, שדיניהם תלויים במחלוקת ר' מאיר ור' אלעזר להסברים השונים.

- צריך לחקור האם החלות היא מכח הראיה, והשאלה מתפצלת לשנים:
- א. האם ספר הכריתות פועל מכח "ספר ראיה", והסיבה שמגרשים דוקא על ידי ספר כריתות היא על מנת שאחרי הגירושין הראיה תהיה מצויה בידי האשה, או שהגט פועל מכח שם "ספר כריתות" ללא קשר לראיה.
  - ב. האם תפקיד העדים, לשיטות השונות, להוות עדי קיום ללא קשר לראיה, או שכל תפקיד העדים להוות ראיה והחלות נוצרת מכח הראיה.
- שתי השאלות אינן בהכרח קשורות, ועקרונית נתן להכריע בשתי השאלות בצורה שונה.

(2) מכוא גדר עדי חתימה בשטר.

צריך לדון מה תפקיד עדי החתימה בשטר, ועל מה עדי החתימה מעידים. נתן להעלות שתי דרכים על מה מעידים עדי החתימה בשטר:

א. העדים מעידים על התחייבות הבעל. כעת נתן להבין בשתי דרכים מה שהעדים יוצרים: דרך אחת – חתימות העדים יוצרים את השטר, דרך שניה – חתימות העדים יוצרים חלק מן הכריתות, כפשט דברי ר"מ "עדי חתימה כרתי".

ב. העדים מעידים על המסירה, אלא שלדרך זו קשים דברי הרמב"ן: "...ואם תשאלם על האשה הזאת אם היא מגורשת יאמרו לך שאינם יודעים...". דרך זו תסביר את דברי ר"מ שעדי חתימה כרתי בזמן המסירה.

הרמב"ן הנ"ל¹ נקט בדרך הראשונה, ואילו הר"ן בפרק המגרש² נקט בדרך השניה. "נתיבות המשפט"³ הרחיב בבאור שיטת הרמב"ן, וז"ל: "...לכן נראה לפרש דברי הרמב"ן דכונתו לומר דעדי חתימה של הגט לא הוי עד מפי עד, כיון דכל עיקרון של עדי חתימה לאו להעיד באין שנתגרשה זאת האשה, דהא לעולם כשתשאל לעידי חתימה אם נתגרשה זאת האשה ישיבו שאינן יודעין דהא כותבין גט לאיש וכו', ולבעל הן מוסרין הגט והן אינן יודעין כלל אם נתגרשה מהבעל, והן אינן מעידין רק שנכתב בצווי הבעל ונמסר לבעל או לשליח הבעל, ועדות שנתגרשה האשה העדי חתימה לא מעידין כלל רק שהבעל מוסר לידה הגט אנון סהדי שנתגרשה, דכיון שנכתב בצווי הבעל ודאי בא ליד הבעל או ליד שלוחו, וכשהוא בידה אנון סהדי שמיד הבעל או מיד שלוחו בא לידה...".

בניגוד לרמב"ן, פשטות שיטת הר"ן בדיונו בשיטת הרי"ף בר"א כדרך השניה. בתחילת דבריו כאשר דוחה את תרוץ הרמב"ן על קושית בעל המאור משני שטרות (יבואר בהמשך), הוא שולל את האפשרות שאנון סהדי יהווה תחליף לעדי מסירה, וז"ל: "...ואינן נראין לי, דודאי ר"א [מסירה בעדים] מיהא בעי ומסירה בינו לבינו בלא עדים לא מהני, שאם היה קונה בממון למה לא תכרות בגיטין, וכי תימא אין הכי נמי אלא דאיכא למיחש דילמא איהי זייפתיה, א"כ היכי קאמרינן בריש מכלתינן⁴ דנהי דלא בעי ר' אלעזר חתימה לשמה מודה במזויף מתוכו שהוא פסול. כלומר משום דאיכא למיחש דילמא יהיב לה ניהלה בלא עדי מסירה, וכי יהיב לה הכי מאי הוי והרי מסירתו כורתת, דכל שנתקיים בחותמיו ליכא למיחש דאיהי זייפתיה, ואנון סהדי דאיהו יהוי ניהלה כיון שהגט יוצא מתחת ידה, כשם שאנו מכשירים אותו בלא עדי מסירה כשנחתם לשמה ויוצא מתחת ידה, אלא ודאי [מסירה] לר' אלעזר בלא עדים לא מהני מיד...".

ובהמשך דברי הר"ן בהסבירו את שיטת הרי"ף כותב במפורש את הדרך השניה, וז"ל:

1. דף כ"ט, ע"א ד"ה "א"ר כהנא בא"ד".

2. דף מ"ח, ע"א מדפי האלפס.

3. סימן כ"ח, ס"ק ז'.

4. דף ד', ע"א.

"...ומעתה מה שמודה ר"א דגט החתום כורת אע"פ שלא נתן בעדי מסירה, כמו שמוכחות כל אותן ראיות שכתבתי למעלה, לאו משום דס"ל עדי חתימה כרתי אלא שהמסירה כורתת מכיון שיש עדים על עיקר הדבר דהוה לה עדי חתימה כעדי מסירה, שהרי הגט יוצא מתחת ידה בעדים הללו ובידוע שהבעל מסרה לה, ונמצאו כאילו הן עצמן מעידים על המסירה..."

ההסבר הנ"ל הוא פשט דברי הר"ן, וצ"ע שבעל "נתיבות המשפט"⁵, קצוה"ח⁶ ו"אבני מילואים"⁷ הבינו שדברי הר"ן בנויים על "אנן סהדי".

וכן הבין ר' חיים מבריסק⁸ בהסבירו את שיטת הרמב"ם בדין "מפיהם ולא מפי כתבם": "...ובע"כ צ"ל דזהו גזה"כ דהגדתן שבשטר משוי לי לשטרא, וחשיבא גם עדות ראייה על גוף המעשה של הגו"ק וכדומה..."

כל הנ"ל בשיטת הר"ן מדובר בעדי חתימה אליבא דר' אלעזר, הסובר עדי מסירה כרתי, אבל בשיטת ר' מאיר גם הר"ן יכול להודות לתפיסת הרמב"ן, ואם כן לדעת הר"ן בשיטת הר"ף בשתי הדרכים הנ"ל בהבנת תפקיד עדי חתימה נחלקו ר"מ ור' אלעזר, כפי שיבואר ביתר הרחבה בהמשך.

נתן להוכיח שנחלקו בשתי הדרכים הנ"ל הרמב"ם והראב"ד⁹, וז"ל הרמב"ם: "כל העושה שליח לקבל הקידושין צריך לעשותו בפני עדים. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר. לפיכך אם הודו השליח והמשלח אינן צריכין עדים, כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה וכיוצא בהן בכל מקום, ששלוחו של אדם כמותו ואינו צריך עדים".

הראב"ד על אתר משיג: "כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה וכיוצא בהן. א"א אין הנדון דומה לראיה דלענין שליח הגט גטו מוכיח עליו ולענין תרומה אין צריך עדים כלל, אבל בקידושין דאפילו שניהם מודים אינו כלום, כי מודו השליח והשולח נמי לאו כלום הוא".

ר' חיים מבריסק¹⁰ מסביר שהרמב"ם והראב"ד נחלקו בנ"ל. הרמב"ם סובר שבמסירה צריך עדות והגט מהווה הוכחה בידי האשה מכח תוכן הגט, ורואים את הגט כתחליף לעדים ממש, וממילא לא שייך גיטו מוכיח עליו לגבי השליח שהרי אין בתוכן הגט זכר לשליח. בניגוד לזה הראב"ד מבין שראית הגט היא מכח "אנן סהדי" בלבד, וממילא לא נתן להוכיח משליח הגט שהרי יש "אנן סהדי" וגיטו מוכיח.

5. סימן כ"ח, ס"ק ז'.

6. סימן מ"ב ס"ק א'.

7. סימן ל"א ס"ק ד'.

8. הלכות עדות פ"ג ה"ד, ובהלכות גירושין פ"ו ה"ט.

9. פ"ג הלכות אישות ה"ו.

10. פ"ג הלכות אישות ה"ו.

3) באור מחלוקת ר"מ ור"א עדי חתימה כרתי או עדי מסירה כרתי.

- א. הסבר מחלוקת ר"מ ור"א כמחלוקת בגדר השטר כשטר ראיה.
- ב. הסבר שיטת הרי"ף והרמב"ם בשיטת ר' אלעזר.
- ג. הסבר תרוץ הרמב"ן על קושית בעל המאור משני שטרות היוצאים ביום אחד.
- ד. הסבר שיטת ר' מאיר.

א. הסבר מחלוקת ר"מ ור"א כמחלוקת בגדר השטר כשטר ראיה. בהבנה פשוטה נתן לומר שמחלוקת ר' מאיר ור' אלעזר מהווה מחלוקת בגדר השטר. ר' מאיר סובר שהשטר כורת מכח ספר ראיה שבו, וממילא אין גדר לשטר ללא עדי חתימה שהרי אינו מהווה שטר ראיה, ואילו ר' אלעזר סובר שהגט כורת מכח שם "ספר כריתות", והגט מוגדר כגט גם ללא עדי חתימה.

בשיטת תוס' נתן להוכיח שנקטו בדרך הזו. תוס' סובר שאלבא דר' מאיר הגט צריך להיות מוכח מתוכו, ותוס' הביאו שלוש נ"מ לדין מוכח מתוכו:

1. תוס'¹¹, לגבי שמו ושמה בגט, סוברים שלר' מאיר צריך שמו ושמה מדין מוכח מתוכו הדברים יבוארו בהמשך.
2. תוס'¹² סובר שלגבי כתב היכול להזדייף פסול אליבא דר' מאיר.
3. תוס'¹³ טוען שצריך לפתור את בעיית שני יוסף בן שמעון בעיר אחת על מנת שיהיה מוכח מתוכו לדעת ר' מאיר.

מכל הנ"מ בין ר"מ לר"א, נתן להוכיח שנחלקו ר"מ ור"א בשאלת היסוד בגדר הגט, האם החלות נובעת מכח הראיה או שהחלות נובעת מכח הספר (עיין בשיעורי חזרה של מו"ר הרא"ל שדן בזה וכתב מעין מה שכתבנו).

ברם ברש"י ובער"ר לא מוזכרות הנ"מ הנ"ל, ואולי לדעתם גם לר' אלעזר הגט צריך להיות ספר ראיה בצרוף העדים – האפשרות הזאת לענ"ד דחוקה מאוד מפני שהעדים יכולים לעמוד בפני עצמם ולשם מה הם זקוקים לגט לראיה, אולם בהמשך נוכיח שיש ראשונים שבדואי כך הבינו בשיטת ר' אלעזר.

כמו"כ נתן לומר בשיטת ר' מאיר שהראיה היא תנאי לחלות, ברם הספר כורת מכח שם "ספר כריתות".

התפיסה הפשוטה בשיטת ר"א היא שהגט אינו "ספר ראיה", ברם מו"ר הרא"ל¹⁴ תלה את הדבר במחלוקת ראשונים, וז"ל: "...הדבר תלוי בגמ' כ"ב ע"ב הדנה האם לשיטת ר' אלעזר יש הבדל בין גיטין לשאר שטרות לענין הכשר בלי עדי חתימה. יש דעה בראשונים המפרשת שהחילוק הוא בין גיטי נשים לשאר שטרי קנין (עיין בתוד"ה "אבל"), ולפי דעה

11. דף כ', ע"א ד"ה "הא".

12. דף כ"ב, ע"א ד"ה "מאן", ובקדושין דף ט' ע"א ד"ה "כתב".

13. דף כ"ד, ע"ב ד"ה "בעדי".

14. שיעורי חזרה עמוד 17.

זו אפשר לומר, ששטר ראייה זקוק לעדי חתימה לכולי עלמא, וכל הדיון הוא לגבי שטרי קניין. אך דעה אחרת (בתוס' שם) סבורה, שהקו מתוח בין שטרי קניין לשטרי ראייה, ולפי זה יש דעה בגמ' שגם שטר ראייה כשר בלי עדי חתימה". ועיין עוד שם ראיות לזה.

ב. הסבר שיטת הרי"ף והרמב"ם בשיטת ר' אלעזר.

בשיטת ר' אלעזר מצינו שתי דעות עיקריות בראשונים:

1. שיטת ר' אפרים, תוס' ועו"ר שלר"א רק עדי מסירה כרתי.
2. שיטת הרי"ף¹⁵, הרמב"ם¹⁶, הרמב"ן ובית מדרשו שלר' אלעזר נתן לגרש או בעדי מסירה או בעדי חתימה.

בריי"ף מצינו העדפה של גט בעדי מסירה, וז"ל: "...אלא ודאי כל היכא דאיכא עדי חתימה לא בעינן עדי מסירה, וכל היכא דאיכא עדי מסירה לא בעינן עדי חתימה דבחד מיניהו סגיא, אלא מיהו הנ"מ בדיעבד, א"נ דאישתכחי עדי מסירה פסולין דלא אמרינן עדיין אשת איש היא, אלא הואיל ואיכא עדי חתימה והן כשרים והגט יוצא מתחת ידה גירושי מעליא אינון, אבל לכתחילה בעינן עדי מסירה והן העיקר, שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם...".

ובדומה לכך ברמב"ם: "תקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמין על הגט. שמא יתן לה גט בפני שנים וימותו ונמצא הגט שבידה כחרס מחרסי האדמה שהרי אין בו עדים. לפיכך תקנו שיעידו מתוכו, ואע"פ שהעדים בתוכו נותנו לה בפני שנים, בין בפני אותן העדים החתומין עליו בין בפני שנים אחרים, שעיקר הגירושין בעדי מסירה".

הרא"ש¹⁷ מקשה על הרי"ף: "...ולדברי רב אלפס ז"ל לא ידענא מאי עיקר ותפל שייך במידי דאוריתא, כיון דסגי בעדי חתימה או בעדי מסירה אמאי בעינן לכתחילה בעדי מסירה, ולמה הן עיקר יותר מעדי חתימה...".

לפי הדרך של הרי"ף הנ"ל במבוא, שגם עדי חתימה מהווים עדים על המסירה, קושית הרא"ש נופלת, ונלענ"ד שהדברים מפורשים ברמב"ם הנ"ל: "...ואע"פ שהעדים בתוכו נותנו לה בפני שנים בין בפני אותן העדים החתומין עליו בין בפני שנים אחרים...". וא"כ הרמב"ם לשיטתו לפי מה שהוזכר במבוא, וצ"ע שיטת קצוה"ח וה"נתיבות" הנ"ל שלמדו ברמב"ם ובריי"ף מדין אנן סהדי.

את קושית הרא"ש, הרמב"ן¹⁸ פתר בצורה פשוטה יותר, וז"ל: "...ולכתחילה נמי צריך עדי מסירה שלא תהא צריכא לשמור גיטה...".

נלענ"ד ששורש ההבדל בין הסבר הרי"ף והרמב"ם ע"פ הרי"ף לרמב"ן הוא בשאלת היסוד

15. הרי"ף מופיע בפרק המגרש דף מ"ו מ"ח מדפי האלפס, ושם מצויים דיונים נרחבים בראשונים: הרמב"ן ב"ספר הזכות", הראב"ד, בעל המאור, הרי"ף ועו"ר.

16. הלכות גירושין פ"א הט"ו- ט"ז.

17. פיק תשיעי סימן ז'.

18. מלחמות ה' דף מ"ו, ע"א מדפי האלפס.

בגדר חלות הגט. הרמב"ן סובר שהחלות מכח ראייה ולכן מועיל "אנן סהדי", ואילו הרמב"ם והרי"ף ע"פ שיטת הר"ן בעדי חתימה סוברים שהחלות אינה קשורה לראיה, וממילא צריך ראייה של עדים ולא נתן להסתפק ב"אנן סהדי", ואם כן הרמב"ם לשיטתו, אולם נראה שבר"ן עצמו נתן לכאור גם כרמב"ן שהחלות מכח ראייה אלא שלידו יש צורך בראיה של עדים ממש על מנת שתהיה חלות.

ג. הסבר תרוץ הרמב"ן על קושית בעל המאור משני שטרות היוצאים ביום אחד.

ז"ל בעל המאור¹⁹: "...דא"כ קשיא ההיא דב' שטרות היוצאים ביום אחד פלוגתא דרב ושמואל בכתובות בפ' מי שהיה נשוי²⁰, ואוקימנא רב דאמר כר' מאיר ושמואל דאמר כר' אלעזר, ואם איתא דר' אלעזר ס"ל דעדי חתימה כרתי על מה פליג שמואל עליה דרב ומאי טעמיה...".

הרמב"ן²¹ מתרץ את קושית בעל המאור: "...שמה שהקשה מההיא דשני שטרות היוצאים ביום אחד פלוגתא דרב ושמואל בכתובות בפ' מי שהיה נשוי דאוקימנא רב כר"מ ושמואל כר"א, ואמר דאם איתא דר"א ס"ל עדי חתימה נמי כרתי על מה פליג שמואל עליה דרב ומאי טעמיה, אינה קושיה למי שידוע לפרש דרב סבר כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ואלו שניהם נחתמו ביום אחד דשניהם זוכין כאחד, דבמקום שאין כותבין שעות מדגלו דעתיהו דאין מקפידין על הקודם לחבירו ואפילו זה נכתב שחרית וזה מנחה אין זה זוכר מזה, שא"ת כתב ומסר לראשון ושוב אינו יכול לחזור בו ולא לכתוב לשני דינא דחלוקה שכחא טפי לר"מ דלא עביד איניש למעבד הכי כלל, דכיון שכתב ומסר הלה מפרסם זכותו והיאך חוזר וכותב לשני, הלכך ליכא למעבד שודא לר"מ ושמואל כר"א דאמר אפי' אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר, והכא י"ל האחד חביב עליו יותר וקדם ומסר לו ואת השני הטעה, הא למדת שאין עדי חתימה כורתין בו באותו יום ואינן כורתין אלא מסוף היום ואילך, שאין מקפידין לכתוב שעות המוכיח בחתימה והוא הכורת בו בלא מסירה, לפיכך צריכין לעדי מסירה להיות כורתין בו ביום, שבמסירה אדם קונה לשעות וה"ל כאילו נכתב זה בסוף היום וזה נמסר תחילה לכתובה שלו הלכך דינא דשודא שכחא טפי. וא"ת כיון דלא צריך לעדי מסירה במקום שיש עדי חתימה דלמא בלא עדי מסירה מסר? לענין דיני ממונות מסירת בעל דין כמאה עדים".

בר"ן על הרי"ף²² מביא את תרוצו של הרמב"ן, ומקשה עליו: "...ואינן נראין לי דודאי ר' אלעזר [מסירה בעדים] מיהא בעי ומסירה בינו לבינו בלא עדים לא מהניא, שאם היה קונה בממון למה לא תכרות בגיטין...".

נלענ"ד שקושית הר"ן אינה קשה לרמב"ן הסובר שהחלות בגט מכח הראיה, בניגוד לדיני ממונות שהחלות אינה מכח הראיה, והרמב"ן לשיטתו.

19. דף מ"ז ע"א מדפי האלפס בסוד"ה "כתב בכתב יד".

20. דף צ"ד, ע"ב.

21. מלחמות ה' דף מ"ז, ע"א מדפי האלפס.

22. ר"ן על הרי"ף דף מ"ז, ע"ב מדפי האלפס עמודה שמאלית למטה.

ד. באור שיטת ר' מאיר.

בראשונים ישנן שלוש שיטות מהי שיטתו של ר' מאיר:

1. שיטת רוב הראשונים שר"מ מסתפק בעדי חתימה בלבד.
  2. שיטת ר"ת שר"מ מצריך גם עדי חתימה וגם עדי מסירה.
  3. שיטת ר"י בשטמ"ק בכתובות (צ"ד, ע"ב בא"ד "כתב") בשם ר"י שלר"מ נתן להסתפק או בעדי חתימה לבד, או בעדי מסירה לבד, ושיטתו צ"ע ואכמ"ל.
- את שיטת ר' מאיר, לפי רוב הראשונים, נתן להסביר כנ"ל שעדי החתימה יש בכוחם לאשוויי שטרא ונתן להביא ראיה ע"י הבאת השטר. נתן להרחיק לכת שלר"מ הכריתות בכח חלה כבר בחתימה, ועיין בחידושי ר' שמעון שקופ שדן בזה ואכמ"ל. כמו"כ ר"מ חייב לשלול אפשרות שעדי המסירה יכולים לאשוויי שטרא.
- ר"ת בתוס' בדף ד' ע"א מסביר את הצורך גם בעדי מסירה מדין "אין דבר שבערוה פחות משנים", ההבנה הפשוטה בשיטת ר"ת שיש צורך בעדי קיום כמו בקידושין.
- נלענ"ד שיש להוסיף בהסבר שיטת ר"ת שהצורך גם בעדי מסירה היא מפני שצריך שתהיה ראיה ע"מ שיהיה קיום, ולשיטת ר"ת המופיעה בחידושי הרשב"א (דף כ"ד, ע"ב) בסוגית שני יוסף בן שמעון שאין צורך במוכח מתוכו כתוס', ולכן לר"ת יש צורך בעדי מסירה ע"מ שתהיה ראיה גמורה.

4) באור מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בסוגית "מפיהם ולא מפי כתבם" כמחלוקת יסוד בגדרי שטרות.

הרמב"ם בהלכות עדות²³ פוסק: "דין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות אלא מפי העדים, שנאמר: 'על פי שנים עדים' – מפיהם ולא מכתב ידן, אבל מדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימים כדי שלא תנעול דלת בפני לוי...".

הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות²⁴ מקשה על הרמב"ם, וז"ל: "וכבר יצא עוד זה הענין לרב הפסד גדול שכתב בספר שופטים²⁵: דין תורה שאין מקבלין עדות... אלא מפי העדים... אלא מדברי סופרים שחותכים דיני ממונות בעדות שבשטר... ועוד חזר וכתב¹⁰: כבר בארנו שקיום שטרות מדבריהם... ואע"פ שמצא הרב בגמרא²⁶ שאמרו חתימת העדים מן הכתוב: 'שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים'²⁷ דן בזה שהוא מדרכנן כשאר כל דבר נבואה שהוא גזור בהן שהן מדרכנן, ועם הסיוע הזה שמצא לדבריו כפי דעתו ממה

23. פ"ג ה"ד.

24. בשורש השני.

25. הלכות עדות פ"ז ה"א.

26. קידושין ל"ו, ע"א.

27. ירמיהו ל"ב, מ"ד.

שאמרו²⁸: 'מפיהם ולא מפי כתבם'. וכבר השיבו עליו חכמי הדורות בזה תשובות גמורות אינן נעלמות מכל מבין עם תלמיד, ממה שאנו רנין בגיטין בעדי חתימה כלכד, ואשה המוציאה לפנינו גט חתום מקיימין אותו בחותמיו ומתירין אותה להנשא על עדות השטר. וזה לדברי הכל ומפורש אמרו בפרק השולח²⁹ והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם [והקשה: מפני תקון העולם], דאורייתא הוא – דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים. אמר רבא: לא נצרכה אלא לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתי סהדי, אי נמי דאזלי למדינת הים עשו הלימוד הזה שלמדו מן המקרא וכתוב בספר וחתום והעד עדים דאורייתא. ומה שאמרו³⁰: קיום שטרות דרבנן, כוונתם בו הפך מדברי הרב, לומר דמן התורה בלא קיום דנים בהם כמו שהזכירו בתחילת גיטין...".

ר' חיים, "נתיבות המשפט" ועוד אחרונים חילקו בין שטרי חלות (קנין), שבהם גם הרמב"ם מודה שאין את החסרון של "מפיהם ולא מפי כתבם", ושטרי חלות מועילים מדאורייתא, לבין שטרי ראייה שלדעת הרמב"ם מועילים רק מדרבנן, אלא שנחלקו מהי הסברה לחלק.

"נתיבות המשפט"³¹ חילק בין שטרי חלות, שבהם העדות אינה על גמר הדבר אלא על החתימה והראיה מכח "אנן סהדי", לבין שטרי ראייה שבהם העדות על גמר הדבר.

אלא ששיטתו קשה מכמה סיבות:

- א. מדוע ששטר ראייה לא יועיל מכח "אנן סהדי".
- ב. הסבר שטרי חלות על פי "אנן סהדי" נכון בשיטת הרמב"ן, כפי שהביא ה"נתיבות" עצמו ראייה משיטת הרמב"ן למהלכו, ברם נוכיח בהמשך שהרמב"ם נחלק על התפיסה של הרמב"ן בתפקיד עדי החתימה, וסובר כדעת הר"ן הנ"ל במבוא.
- ג. ר' חיים³² חילק בין שטרי חלות שרק עליהם נאמרה גזה"כ של שטרות, וז"ל: "...משום דשני דינים הם: עדות בכתב – פסולה, ועדות שבשטר – כשרה, ובוה גם הרמב"ם סובר כן, ורק דאם באנו לדון איזו מקרי עדות שבשטר, בזה חולק הרמב"ם וס"ל, דאין שטר אלא מה שנעשה לקנין, כמו גו"ק ושחרורים וקנינים וכדומה...".
- ד. לפי תרוצי האחרונים ברמב"ם יש מקום לשאול מדוע הרמב"ן לא קבל את תרוצי האחרונים.

נלענ"ד שישנה מחלוקת יסודית בין הרמב"ם לבין הרמב"ן ביסוד דיני הגט. הרמב"ן סובר שהחלות נובעת מכח ראייה, והתורה קבעה שאשה מתגרשת דוקא בספר כריתות, מפני

28. גיטין ע"א, ע"א.

29. גיטין ל"ו, ע"א.

30. כתובות כ"א, ע"ב.

31. סימן כ"ח ס"ק ז'.

32. פ"ג ה"ד.

שחלות הכריתות היא דוקא ע"י ספר ראיה, ואם כן כל תרוצי האחרונים לא מתחילים מפני שלא רק שאין חילוק בין שטרי ראיה לשטרי חלות אלא שיסוד שטרי חלות בנוי על הראיה. והרמב"ם סובר ששטר חלות פועל מכח עצמו ללא קשר ליכולת הראיה של השטר, והרמב"ם והרמב"ן לשיטתם לפי הנ"ל.

5) באור מחלוקת הראשונים (רמב"ן, תוס', מרדכי, רמב"ם) בסוגית "שמו ושמה" בדף כ' ע"א.

על דברי הגמ' בדף כ': " ...הא בעינן שינה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה - וליכא... " נחלקו הראשונים מה הצורך בכתיבת שמו ושמה בגט. תוס'³³ מבין שצריך שמו ושמה, ובלא כתבו כלל - פסול מדין מוכח מתוכו אליבא דר' מאיר, והדברים מבוארים ביתר בהירות בשיטת ר' יואל הלוי המובא במרדכי³⁴.

בניגוד לזה הרמב"ן³⁵ כותב: "...פי' נ"ל משום דכתיב 'ספר כריתות' והיינו ספירת דברים של כריתות, ואי אפשר לספר כריתות שבינו לבניה אלא אם כן כתב שמו ושמה... ובתוס' מוקי לה כר' מאיר... ואינו נכון".

את שיטת תוס' נתן להבין בפשטות שר' מאיר ור' אלעזר נחלקו האם הגט צריך להוות ספר ראיה, ר' מאיר הסובר שצריך מוכח מתוכו סובר שגט צריך להוות ספר ראיה, ואילו ר' אלעזר נחלק עליו³⁶, כפי שהתבאר לעיל בבאור מחלוקת ר' מאיר ור' אלעזר. הרמב"ן, שנחלק על תוס', אולי סובר שגם לר' אלעזר תפקיד הגט להוות ספר ראיה על ידי העדים, והדברים יוכחו על ידי שיטת הרמב"ן כב"ב בדין זמן בגט הנמסר בעדי מסירה שתוכא בהמשך, ואם כן הרמב"ן עקבי לשיטתו גם בשיטת ר' אלעזר.

הרמב"ם בתחילת הלכות גירושין, בין עשרת הדברים שהם עיקר הגירושין מן התורה, לא מונה את דין שמו ושמה, ובצדק מדייק ה"לחם משנה"³⁷ שדין שמו ושמה לדעת הרמב"ם אינו אלא מדרבנן. לפי דרכנו בשיטת הרמב"ם נתן להסביר שגט מהווה ספר כריתות מכח שם "ספר כריתות" ולא מכח ספר ראיה. אלא שהרמב"ם בהסבר שיטת ר"מ יכל לסבור כדעת תוס' ור' יואל הלוי המובא במרדכי לעיל, שגט צריך להוות ספר ראיה, ואולי החלות היא מכח הראיה.

בגמ' בקידושין דף ט' ע"א נחלקו הראשונים האם צריך שמו ושמה בשטר קידושין. הרמב"ן על אתר (ד"ה "בין") מסיק שכמו שבגט צריך כן בקדושין צריך, אע"פ שהרמב"ן מעמיד את הסוגיה שם אליבא דר' אלעזר. נלענ"ד שהרמב"ן לשיטתו שהכריתות מכח ראיה גם לר' אלעזר.

33. זף כ' ע"א ד"ה "הא".

34. סימן שנ"ד, ועיין גם כ"אור זרוע" סימן תשט"ו בתחילתו ובסימן תשמ"ה בעמוד 212 עמודה ימנית: "ואשר כתבת...".

35. זף כ' ע"א ד"ה "הא".

36. כך הבינו ג"כ מר"ר הרא"ל, ומובאים דבריו בשיעורי חזרה על מסכת גיטין "עלון שכוח" מס' 115.

37. פרק א' ה"ד.

6) באור שיטת הרמב"ן, היר רמ"ה ועו"ר בדין זמן כגט הבא בעדי מסירה.

בהסבר הגמ' בב"ב³⁸ נחלקו הראשונים האם לר' אלעזר הסובר עדי מסירה כרתי יש צורך בזמן, וז"ל הגמ': "ההוא שטרא דנפק לבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה – אני פלוני בר פלוני לוייתי מנה ממך. אמר רב הונא: ממך – אפילו מריש גלותא, ואפילו משבור מלכא. אמר ליה רב חסדא לרבה: פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך, נפק דק ואשכח דתניא – גט שיש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר: אם כתוב בו גרשתיה היום כשר, אלמא היום ההוא יומא דנפיק ביה משמע הכי נמי ממך – מההוא גברא דנפיק מתותי ידיה משמע. אמר ליה אביי: ודלמא אבא שאול כר' אלעזר סבירא ליה, דאמר עדי מסירה כרתי אבל הכא ליחוש לנפילה!...".

נחלקו הראשונים מה הצורך שיכתב היום, הרי לר' אלעזר עדי מסירה כרתי ואין צורך בגט לראיה.

הרשב"ם על אתר מסביר: ...והאי דמצריך אבא שאול לכתוב בו אני היום גרשתך לאו משום זמן דהא אין זה זמן, ולזמן לא חייש כר' אלעזר, אלא דבעי אבא שאול ידים מוכיחות דמשעה שקבלה הגט נתגרשה מיד, שאם לא נכתב מהיום בגט זה שאין בו זמן מנין לנו שיהיה גט, שמא אין בדעתה לגרשה מיד בגט זה עד סוף שנה או שנתיים לאחר קבלתה, הלכך בעי אבא שאול שיכתבו היום אחרי שאין זמנו כתוב בו שיוכיח עליו כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו, והאי דאמר אבא שאול היינו דכתבינן בגט מן יומא דנן ולעולם".

וכן נמצא גם בתוס' על אתר³⁹ כרשב"ם.

בניגוד לרשב"ם, הרמב"ן⁴⁰ מסביר שלדעת אבא שאול גם לר' אלעזר יש צורך בזמן, וכן מופיע גם ביד רמ"ה⁴¹, וז"ל: "...וכי אהני ליה היום גרשתיה לאו משום דמשמע לישנא דשטרא יום ידוע אלא משום דאיכא עדי מסירה דיכלי לברורי לההוא יומא, וכי תימא אם כן למה לי היום גרשתיה? שאני התם דכיון דלא כתיב זמן בגיטא כלל פסול לכתחילה דהוה ליה לגבי זמן כמזויף מתוכו, דמודה ר' אלעזר בגט שאין בו זמן כלל דאפילו בעדי מסירה פסול לכתחילה, והתם הוא דמהני היום גרשתיה משום דאיפשר לברוריה ההוא יומא בעדי מסירה...".

וכן מצינו במפורש בעיטור בשם רבינו אפרים וברבינו אבן מגש⁴², שגם לר' אלעזר גט שאין בו זמן פסול.

38. דף קע"ב, ע"א ע"ב.

39. ד"ה "עדי מסירה".

40. חידושי הרמב"ן ד"ה "ומה שפיי".

41. סימן קי"ד.

42. מאמר ראשון זמן דף ו', ע"ב מדפי הספר.

לכל הדעות המצריכות גם לר' אלעזר זמן בגט יש לומר, כמו שכתב היד רמ"ה, שעדי המסירה מעידים על הגט והראיה דרך הגט. לפי דרכנו בשיטת הרמב"ן הדברים מסתדרים להפליא מפני שלדעת הרמב"ן גם החלות של הספר מכח ראיה, בניגוד לתוס' שסובר שלדעת ר' אלעזר אין דין מזויף מתוכו וממילא לא צריך זמן, ותוס' לשיטתו.

7) באור שיטת הרשב"א והנימוקי יוסף בסוגית "זמן בגט".

ההבנה הפשוטה שדין זמן בגט אינו אלא מדרבנן, וכן מפורש לכאורה בשאלת הגמ'⁴³: "איתמר – מפני מה תקנו זמן בגיטין?"

ברם מצינו ברשב"א⁴⁴ ובנמוקי יוסף⁴⁵ שדין זמן בגט מדאורייתא. הנמוקי יוסף כתב את דבריו בקשר לגמ' בסנהדרין.

הגמ' בסנהדרין⁴⁶ מקשה על דין המשנה שדיני ממונות צריכים דרישה וחקירה: "ורמינהו: שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו – היאך אתם מעידין על שטר זה, והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני – שטר כשר ועדיו כשרין, חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו, ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה היכי חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו...". ואחרי המשך קושיות על דין המשנה שצריך דרישה וחקירה בדיני ממונות מובאים דברי ר' חנינא: "דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר: 'משפט אחד יהיה לכם', ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה, כדי שלא תנעול דלת בפני לוי".

וז"ל ה"נמוקי יוסף": "...רבנן הוא דתקון הכי כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, אי הוי בעי דרישה וחקירה לא תמצא מי ילוה, וכן גט דמכשרינן אפילו אין בו זמן מהאי תקנתא הוא דלא בעינן דרישה וחקירה כיון דשכיחי טובא כהודאות והלואות, ויש כח ביד חכמים לעשות, משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן קא מקדש ובהאי גט אפקעינהו רבנן לקדושי מיניה, וכן למקדש בשטר לא בעינן שיהא זמן כתוב בשטר מהאי טעמא וכדאיתא בהדיא בפ' ד' אחין⁴⁷".

וכן מצינו ברשב"א בתשובה⁴⁴: "...ותדע לך דהא תנן שלושה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר וחד מנייהו אין בו זמן, וכן לגבי קידושין דאמרינן דאין כותבין בו זמן... אלמא גיטין וקידושין ליתא בדרישה וחקירה דאף הם כדיני ממונות דבדידהו נמי איכא משום נעילת דלת...".

לכאורה ישנם שני קשיים בשיטת הרשב"א וה"נמוקי יוסף":

1. הרי הגמ' הקשתה: "מפני מה תקנו זמן בגט"? ובהבנה פשוטה זמן הוא תקנת דרבנן.

43. דף י"ז, ע"א.

44. שו"ת הרשב"א ח"ג קי"א.

45. סנהדרין דף ט', ע"ב מדפי האלפס.

46. סנהדרין ל"ב, ע"א.

47. יבמות דף ל"א, ע"ב.

2. אם מדאורייתא גט מוגדר כגט רק עם זמן, איך גט ללא זמן יכול לזכות אישות דאורייתא.

לגבי הקושיה הראשונה, אין ברירה וצריך לומר שהיו שלושה שלבים. שלב ראשון – דין הדאורייתא שצריך זמן, שלב שני – ביטול דין הדאורייתא, ושלב שלישי – תיקון זמן שמשמעותו חזרת המצב למקורו בדין הדאורייתא. ביחס לשאלה השניה, ה"נמוקי יוסף" לכאורה פתר את השאלה על ידי "אפקעינהו". אולם עדיין קשה מאוד להבין שחכמים בכל גט הפקיעו את הקידושין שאם כן חכמים ביטלו מציאות של גט מדאורייתא, וכן חכמים הפכו את כל בעילותיו לבעילות זנות דבר שקשה להולמו.

נלענ"ד שהרשב"א יוכן לאור החילוק בין גט כספר חלות לגט כספר ראייה הנ"ל. הרשב"א נוקט בדרך רבו, הרמב"ן, שהחלות היא מכח הראיה וכל שטר חלות מהוה שטר ראייה המהוה בסיס לחלות. הצורך בזמן מדאורייתא הוא לצורך הגט כספר ראייה ולא לצורך הגט כספר כריתות, ביטול דין זמן ע"י חכמים מהוה הורדת רמת הראיה כראיה מדאורייתא לראיה מדרבנן שאף היא יכולה להיות בת תוקף לעניני אישות, כמו שמצינו בדין עד מיתה, ששיטת הרשב"א ביבמות⁴⁸ שדין עד מיתה מדרבנן ומדאורייתא עד אחד אינו נאמן, בגין הדין שאין דבר שבערוה פחות משנים, ובכל זאת נתן לאשה להנשא על ידי עד מיתה. לפי הדרך הזאת אין קושי איך גט מדרבנן מועיל לאישות מדאורייתא מפני שהגט כספר כריתות מהוה גט מדאורייתא, ולגבי הצורך בראיה לשם החלות, מפני שיש כת בראיה מדרבנן להוות בסיס גם לדיני דאורייתא, וכל הצורך בראיה לשם החלות הוא על מנת לתת תוקף – מפני שמעשה המונצח הוא מעשה בר תוקף, לכן הגט מועיל מדאורייתא.

נראה להסביר שהנמוקי יוסף אמר את חידושו דוקא על הסוגיה הנזכרת בסנהדרין, מפני שבסוגיה הגמ' מוכיחה את דין דרישה וחקירה בדיני ממונות מדיני שטרות, ואם כן ברור לכאורה כנמוקי יוסף שגם בשטרות צריך זמן מדאורייתא, אלא שנתן לדחות שהגמ' הוכיחה שם משטרי ראייה ולא משטרי חלות, אבל לפי דרכנו בשיטת הרמב"ן גם בשטר חלות יש מרכיב של שטר ראייה, ואם כן נתן להוכיח גם לשטר חלות, והרשב"א נוקט בשיטת רבו הרמב"ן.

בשיטת הנמוקי יוסף, נלענ"ד שאין פירושו "אפקעינהו" כפשוטו שהרי זה לא מסתבר כדלעיל, אלא על ידי האפשרות של אפקעינהו יש יכולת לחכמים להסתפק בראיה מדרבנן, וגם בנמוקי יוסף נסביר את המהלך שביטול הזמן היה בגט כספר ראייה ולא בגט כספר חלות.

8) באור מחלוקת הרשב"א וה"פרי חדש" בסוגית "כתב לה גט על טם של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך" בדף כ' ע"ב (ובאור גט באיסורי הנאה דף כ' ע"א).

ז"ל הגמ' שם: "בעא מיניה רבא מרב נחמן: כתב לה גט על טם של זהב, ואמר לה:

48. דף פ"ו, ע"ב, ועיין בשיעור הדין בדין עד אחד נאמן באיסורין הסבר הרשב"א.

התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך, מהו? אמר ליה: נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה...".
מקשה הרשב"א⁴⁹: "אמר ליה - נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה, תמיהא לי - היאך
איפשר לומר כן, דכיון שנותן לה גופו של טס לכתובתה הוה ליה פורת באויר וכפושיה
דרבא".

מתרץ הרשב"א: "ונ"ל דכיון דאמר לה הכי והיא קבלתו, הוה ליה כאומר לה התקבלי
גיטך ומחלי כתובתיך...".

ה"פרי חדש"⁵⁰ מביא את תרוץ הרשב"א וחולק עליו, וז"ל: "...ול"ג דא"צ לידחק בכך,
דבשלמא בטבלה שלה וכן שאומר הרי זה גיטך והניר שלי אינה מגורשת, משום דלא קיהיב
לה מידי וקרא כתיב 'ונתן', אבל הכא דקא יהיב לה הטס אע"פ שנתנו לה משום פרעון, כיון
שאינו חוזר ונוטל ממנה - 'ונתן' קרינן ביה, דומיא דאיסורי הנאה, וזה נכון ועיקר".

נלענ"ד ששורש מתלוקת הרשב"א וה"פרי חדש" תלוי ביסוד גדר הגט כדלעיל. הרשב"א
סובר שחלות הגט נובעת מכח ספר הראיה, ואם כן לא נתן לקבל את הסבר ה"פרי חדש",
שהרי אחרי שלב הנתינה טס הזהב משמש בתור פרעון הכתובה ולא בתור ספר ראיה -
והרשב"א לשיטתו, אולם אם נכין שחלות הגט איננה קשורה לראיה, אם כן נתן להשתמש
בשלב הנתינה על מנת לכרות ואח"כ להשתמש בטס לפרעון הכתובה.

נראה לי שנתן להבין היטב את דברי ה"פרי חדש" לגבי איסורי הנאה. ישנם שני סוגי
קנינים: האחד - והוא הקנין הרגיל - שהקנין מהווה אמצעי על מנת שהחפץ יעבור לבעלות
אחרת, והשני - שערכו בעצם הקנין שבו ולא כאמצעי על מנת שהחפץ יעבור לוולת. אם
כריתות הגט נובעת מכח ספר כריתות ולא מכח ספר ראיה, הקנין אינו אמצעי על מנת
שהגט ימצא בידי האשה אלא עצם הקנין יוצר את החלות, ואם כן ברור מדוע נתן להשתמש
בטס של זהב לשתי מטרות. מטרת הכתובה דומה לסוג הראשון של הקנין, ואילו חלות הגט
נובעת מעצם הקנין. לפי זה נתן להבין היטב מדוע נתן לקדש באיסורי הנאה, מפני שבסוג
השני של הקנינים אין את החסרון הרגיל של קנין באיסורי הנאה - החסרון בקנין רגיל -
מפני שאין ערך לבעלות הנובעת מחמת הקנין, ברם בגט אין צורך לאותה בעלות כגדר
בחלות הגט, בניגוד לקצוה"ח⁵¹ שהוכיח מאיסורי הנאה שדין חלות הגט אינו מדין זכיה
אלא גידרו נתינה.

9) באור הברל הסגנון בין קושית תוס' לקושית הרשב"א בסוגית
הקנאת הגט לבעל ע"י האשה ברף כ', ע"ב.

הגמ' הביאה ראיה שאשה יכולה להקנות את הגט לבעל מהספור על הזקן שהיה מלוה
לכל בני הכפר וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים, ובא מעשה לפני חכמים והכשירוהו. מקשה

49. ד"ה "אמר ליה".

50. סימן קכ"ד ח'.

51. סימן ר' ס"ק ה'.

תוס' 52: "וא"ת מה ענין שטרי הלואה לגט דאינם אלא לראיה...". הרשב"א⁵³ מקשה קושיה דומה ומשנה את הסגנון, וז"ל: "וא"ת בשטרי הלואה אמאי בעי ספר מקנה, והלא מכי יהיב זוזי אשתעבד ליה ואפי' לגבות מן משועבדין...". נראה להסביר לפי דרכנו, שהרשב"א לא יכל להקשות כתוס' מפני שגם שטר יש בו מרכיב של שטר ראיה הגורם לעצם החלות, ברם הדברים אינם הכרחיים, ואכמ"ל.

10) באור מחלוקת הראשונים (תוס' וסיעתו, רמב"ם ורמב"ן) בסוגית "צריך למקרייה" ב"ב ע"ב.

ז"ל הגמ': "אמר מרימר משמיה דרב דימי: הני בי תרי דיהיב גיטא קמיהו צריכי למקרייה...". תוס' 54 למסקנה סובר: "...ומיהו פשיטא דאי לא קראה קודם הנתינה וקראה לאחר הנתינה – דבר פשוט הוא דמגורשת", וכן סובר הרמב"ם⁵⁵: "העדים שנותן הגט בפניהם צריכין לקרותו ואחר כך יתננו לה, ואם נתנו לה בפניהם תחלה – חוזרין וקוראין אותו אחר שנתנו לה...".

בניגוד לתוס' והרמב"ם, הסוברים שגם קריאה לאחר המסירה מועילה, בחידושי הרמב"ן⁵⁶ לא מופיע החידוש שנתן לקרוא גם אחרי הגרושין, ובפשטות הרמב"ן נחלק על תוס' והרמב"ם.

נלענ"ד ששורש המחלוקת תלוי בשאלת היסוד בגדר עדי קיום הנ"ל. אם עדי הקיום הם מכח הראיה אין סיבה שקריאה אחרי שלב הכריתות תועיל, שהרי בזמן הכריתות לא היתה יכולת לראיה – זוהי סברת הרמב"ן, והרמב"ן לשיטתו (נתן לומר שלדעת הרמב"ן תפקיד עדי החתימה לאשווי שטרא כנ"ל, ולכן עדותם צריכה להיות דרך הגט). מאידך אם החלות איננה מכח ראיה, ותפקיד עדי הקיום בעצם המעמד, אפשר להבין שקריאה אח"כ תועיל, וא"כ הרמב"ם לשיטתו.

11) ביאור מחלוקת הר"ן והרמב"ם בדין שליח נעשה עד בקידושי כ"ב.

בסוגיה בקידושין⁵⁷ מצינו דיון בדין "שליח נעשה עד" בקידושין, גרושין ובדיני ממונות,

52. ד"ה "וכותב".

53. ד"ה "ובא מעשה לפני חכמים".

54. בסוד"ה "צריכי".

55. הלכות גירושין פרק א' הי"ט.

56. ד"ה "הא דקרר".

57. דף מ"ג ע"ב.

ו"ל הגמ': " אמר רבא אמר רב נחמן: אמר לשנים – צאו וקדשו לי את האשה – הן הן שלוחיו הן הן עדין, וכן בגירושין, וכן בדיני ממונות. וצריכא...מאי קסבר? אי קסבר – המלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים, הני נוגעים בעדות ניהו, דאי אמרי לא פרעניה אמר להו פרעוני! אלא לעולם קסבר – המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים, ומגו דיכלי למימר אהדרינהו ללוה יכולין למימר פרעניה למלוה. והשתא דתיקון רבנן שבועת היסט משתבעי הני עדים דיהיבנא ליה, ומשתבע מלוה דלא שקיל ליה ופרע ליה ליה למלוה".

הר"ן על אתר דן האם לאחר תקנת שבועת היסט יפקע דין שליח נעשה עד בקידושי כסף, וז"ל הר"ן: "ומ"מ נראה דכיון דמסקינן דהשתא דתקון רבנן שבועת היסט לא אמרינן בממונא הן הן שלוחיו הן הן עדין, אף בקדושין לא אמרינן הכי אלא בקדושי שטר שאין בו שוה פרוטה, אבל בכסף – לא, דנוגעין בעדות הן ולא מהימני, ובירושלמי (פרק זה ה"א) נחלקו בזה אמרו שם: 'א"ר בון בר חייא: נראין דברים בשקדשה בשטר, אבל אם קדשה בכסף נעשה כנוגע בעדותו. אמר ר' יוסי: מכיון שהאמינתו תורה אפילו קדשה בכסף אינו כנוגע בעדותו. ודברי ר' יוסי תמוהין, [דנהי] דמן התורה מהימן מ"מ כיון דתיקון רבנן שבועת היסט נמצא נוגע בעדותו, ואפשר דלהצריכה גט קאמר ולפיכך יש להחמיר בדבר, ולא מיבעיא כשהיא מכחישתן אלא אפילו כשהיא מודה שקבלתן אינה מקודשת ודאי, דכיון שאין נאמנין מצד עצמן אלא מצד הודאתה ה"ל כמקדש שלא בעדים, דאפילו שניהם מודים אינה מקודשת, ומ"מ מדברי ר"י המוזכרים בירושלמי חוששת וצריכה גט. ובעל הלכות ז"ל הביא סתם הא דפסקינן הלכתא שליח נעשה עד ולא חלק בין קודם תקנה לאחר תקנה, וכן הר"ם במז"ל כתב סתם בפרק ג' מהלכות אישות השליח נעשה עד ולא חלק בין קידושי שטר לקידושי כסף, וכבר השיג עליו ר' משה הכהן ז"ל".

בפשטות נושא הדיון בסוגית "שליח נעשה עד" בגרושין ובקדושין בדין עדי חלות⁵⁸,

58. וכך נראה להוכיח מפשטות הסוגיה בקידושין, וז"ל הגמ' שם: "איתמר – רב אמר: שליח נעשה עד. דבי רבי שילא אמרי: אין שליח נעשה עד. מ"ט דבי רבי שילא? אילימא משום דלא אמר ליה הוי לי עד, אלא מעתה קידש אשה בפני שנים ולא אמר להם אתם עדיי ה"נ דלא הוה קדושיי! ברור מלשון הגמ' "קידש אשה בפני שנים" שהדיון נסוב על עדי חלות. אולם מצאתי שה"תורת גיטין" באר שנושא הדיון אינו אלא על עדות ראייה ולא עדי חלות. הרא"ש בגיטין ריש פרק השולח סימן ב' מביא את דעת הירושלמי, וז"ל: "עשה שליח להוליך את הגט צריך לתנו לה בפני שנים, ואין השליח עולה משום שנים... ואין השליח משום שנים שהרי הוא עומד במקום הבעל". הטור באה"ע סימן קמ"א חולק על אביו בבאור הירושלמי, ומביא ראייה מהסוגיה בקדושין לדבריו, וז"ל: "...ויראה מלשונו שאפילו במקום אחד אינו עולה כיון שנתן טעם לדבר שהוא במקום הבעל. ונ"ל שבמקום אחד עולה שהירושלמי אינו אומר אלא שאינו במקום ב' אבל עולה במקום עד אחד, הלכך נראה שעולה במקום אחד דהא קי"ל אמר לשנים גרשו את אשתי הן הן שלוחיו הן הן עדיי הה"נ אמר לא' עולה במקום א"ל. בעל "תורת גיטין" על אתר מישב את דעת הרא"ש ומבאר את הסוגיה בקדושין בעדי ראייה, וז"ל: "ולפענ"ד נראה לחלק דודאי לענין מסירה שהשליח עומד במקום הבעל בעיני שנים מלבד השליח, והא דאמר בקידושין דהן הן שלוחים ה"ה עידיי מיירי שבאין להעיד אחר שעשו שליחותן שכבר נתגרשה בפני עדי מסירה אחרים, ודאי דעדים גמורין הן שכבר נסתלק שם בעלים מעליהן ואינן נוגעים ודומיא ליוכן לדיני ממונות דאמרו שם בש"ס דמיירי בכה"ג ע"ש...". יש להעיר שבעל "תורת גיטין" הוא בעל

ואילו בהלואה בדיני ממונות נושא הדיון הוא בעדי ראיה. בעדי ראיה ברור שישנו פסול נוגע, מכיון שעיקרם להגדת עדות ואם נוגע פסול לעדות ועדותו איננה מתקבלת ממילא אין כאן עדות כלל. מכיון שמקור דין עדות לקיום בגמ' בקידושין דף ס"ה ע"ב מגזרה שזה "דבר" "דבר" מממון, לכאורה גדרי העד צריכים להיות זהים גם בעדי חלות. נלענ"ד לתלות את שיטת ר' יוסי בירושלמי ואת שיטת ההלכות והרמב"ם בשאלת גדר עדי חלות. אם עדי חלות מכח עדי ראיה, ברור שפסול נוגע בעקבות דין שבועת היסט הפקיע מן העד שם עד, ומובנת היטב תמיהתו של הר"ן. אולם אם החלות איננה מכח הראיה והבעל והאשה מודים למעשה הקידושין, אם כן יש מקום לדון האם עדים שאינם פסולין מדין נוגע במישור הדאורייתא יכולים להוות עדי חלות, נראה לחדש שהרמב"ם לשיטתו שהחלות איננה מכח הראיה, ולכן עד הנפסל מחמת נוגע בגלל התקנה איננו נפסל לעדות קיום למעשה הקידושין.

"נתיבות המשפט", והוא עקבי לשיטתו לחלק בין עדי חלות לעדי ראיה. אולם עצם הסברו לסוגיה בקידושין צ"ע כנ"ל.